

FORRADALOM UTÁN

Minél fiatalabban hal meg valaki, annál több illúziót visz magával a sírba. Vagy mondhatjuk így is: minél jobban öregszik az ember, annál több illúziót veszít.

Petőfi nagyon fiatalon halt meg (szentisten, nyolc évvel vagyok idősebb nála), de egy-két illúziót elveszített ő is. Gondoljunk a választási kudarcra (lásd *Az apostolt*), vagy arra a jelenetre, amelyet Illyés is idéz Petőfi-könyvében, s megtalálható a Hatvanyban is: amikor Szendrey Juliska sietve a kamrába rejti a vidéki rokon hozta hazait — meg ne lássa férjura.

Mi történt volna, ha Petőfit nem szúrják le Fehéregyházán? Badar kérdés. Nyilván Kufsteinbe kerül. Hiszen még Moldvaországban is körözték, Eugen Jebeleanu bukkant rá a köröző cédulára vagy tíz évvel ezelőtt Iași-ban. A szibériai fogságáról szóló legendák meg a többiek — ismét csak Hatvanyra kell utalnunk — csupán halhatatlanságának bizonyítékai, no meg annak, hogy az ember egyszerűen nem fogadja el a halál tényét, nem nyugszik bele.

Mindez rendben, de mi történik a győztes forradalom után? Mikor „itt van már a Kánaán?” Mit teszünk? Azt-é, amit Ács Károly ír versben, hogy ti. „a forradalmár kertjében kapálgat”? Vagy Candide szerint: „Vár a munka a kertben”? — Mert a forradalom után következnek a hétköznapok. Munka, az akad bőven azután is.

Bizony, bizony a boldogságot is meg kell szervezni előre. A Kánaánt. „Ez a mi munkánk, és nem is kevés.”

SÁNTA FERENC

EGY NÉP SZÓSZÓLÓJA

A képességét dicséri, ha egy húszesztendős fiatalember az ország irodalmi közvéleményének a figyelmébe kerül. De igen nagy tehetséget kell feltételeznünk és újszerűséget is, ha a szerkesztőségek és az irodalmi szalonok világán túl, az úgynevezett középosztály is kötelességének tekinti ismerni őt, vitatkozni művészetéről és megvásárolni több kiadásban a könyveit. Mindez, ha nem is túl gyakori jelenség a költészet történetében, nem is szokatlan. Mindannyian ismerjük a példát, hányan szaladtak fel ily ifjú életkorban a halhatatlanság egére örök fényű csillagnak.

De arra már nehéz hasonlót találni — magam nem is leltem —, hogy egy költő huszonkét vagy huszonhárom esztendőskorára egy egész nemzet előtt is-

mert legyen. Hogy költeményeit a földművelő parasztok, a halászok, a fuvarosok, a betyárok és vándorló mesterlegények is betéve tudják, alkalomadtán elszavalják, és ha úgy tetszik, énekeljék is. Ez a felemelő dolog Petőfi Sándorral megtörtént. Az ő költészete volt az, amely még életében — mint írtam, egészen ifjú korában — egy egész nemzet közkincsévé vált. S bár a nemzetbe földesúr, bankár és kereskedő is beletartozik, ez esetben mégis a köznép szolgáltatja a csodát, mert javarészt írástudatlan létére volt képes felfigyelni ezekre a versekre, és aztán hallomásból meg is tanulni őket. Költőnek és népnek ily gyors és maradéktalan azonosulása egyként készlet meghatott alázatra és tiszteletre mind a két fél irányában. Milyen óriás kell hogy legyen a költő, ha tehetsége ily messzire és mélyre sugárzik, s milyen nyitott lelkű és értelmű minden szépre és igazra a nép, ha azonnal magába fogadja azt. Ezzel végeredményben a nemes közhelyet fogalmazzuk meg: a művészet lényegéből fakadó törvény érvényesült, vagyis az író ígét hirdet, az emberek pedig éhesek az igazságra. Ez ennek a sikernek a magyarázata, az ismert szabályok szerint. De Petőfi Sándorról szólva van, ami több és más ennél. S amint gondolkodom fölötte, látom, hogy tulajdonképpen ez is milyen egyszerű. Miként a nagy igazságok magától értetődőek.

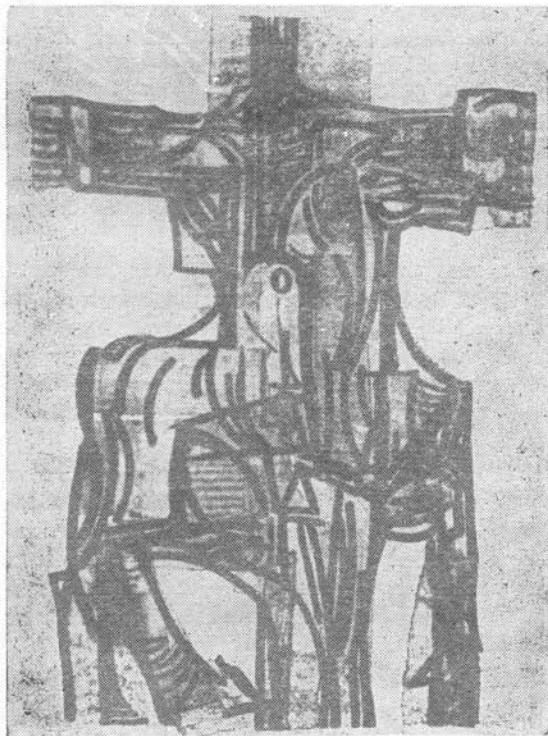
A magyar nép is rendkívül hosszú ideig élt idegen elnyomás alatt. Uralkodói más nemzetek királyai voltak, négyszáz esztendőn keresztül eredetében, nyelvében, szellemében idegen helytartók igájában sínylődt, mérhetetlenül kiszorolva gazdaságában és kegyetlen következetességgel elnyomva nemzeti életében. Földjének kincsét, munkájának termését elrabolták, és idegenbe vitték, férfiai távoli csatákba vagy még messzibb rabszolgapiacokra hurcolták. Nyelvének használatától hol törvénnyel, hol a fegyverek közvetlen erejével, hol fortéllal eltiltották. Arisztokráciája — s ekképpen legműveltebb rétege —, hogy mentse viszonylagos jólétét, árulásnak harminc ezüst pénzét, hú kiszolgálója volt a mindenkori idegen zsarnokságnak. Megtagadta nemzeti hovatartozását, szégyellte anyanyelvét, s amint az lenni szokott, kegyetlenebb volt magánál az idegennél. Mind a fentiekből az következett, hogy a magyar nép nem alakíthatta nemzete sorsát tisztes és jogos érdekei szerint, helyét a világban nem határozhatta meg a maga értelmével és belátásával. Minden jogból kirekesztve, mélységben szegénységben, országa felett való hatalmától elzárva gyötrődött az időben, mentve pusztá létezését, és őrizve, bujtatva nyelvét.

Mi történik, ha egy nemzet ily hosszú századokon keresztül kényszerítették ekkora tehetetlenségre és hallgatásra? Hol, mily módon adhat jelt vágyairól és természetes akarataról? Hol, miben keresheti meg a lehetőséget arra, hogy legalább önmaga számára bizonyítsa összetartozó létezését, éltetve ezzel a reménységet a szabadulásra? Mi az, amiben önmaga alkata, lelke, jelleme szerint mutathatja meg magát a világnak, ahol tanúságát nyújthatja tehetségének, sajátos arculatának?

A művészet és ezen belül irodalma lesz az, amivel úgy-ahogy képes áttörni a rabság korlátait, és írói, költői lesznek a szószólói. S a dolgok természeténél fogva sokkal nagyobb mértékben, mint a nagyobb létszámú, szerencsésebb sorsú nemzetek írói. Ezért van, hogy a hasonló sorsú, kegyetlen történelmet élt kis népeknél — akár a magyarságnál is — író és nemzete viszonya más, mélyebb tartalmú, szorosabb és permanensebb. Ezért van, hogy gyermekeink hamarabb tanulják meg költőink nevét, mint bárki másét a történelemből. Mert uralomból, hivatalból, iskolából kirekesztve, belőle származó, érte szolgáló, nemzete sorsáért felelősséget érző politikus hiányában — a fentebb ismertetett történelmi körülmények között — írástudóiban találta meg a vezetőit, és csak nekik nyújthatta teljes bizalmát.

És erkölcsiség, becsület, a nép szeretete ezt a penzumot rója íróira is, ennek a kötelességnek a vállalásában gyakorolják művészetüket. A tisztesség törvénye ez a művelt gondolkodó, az írástudó számára. Ez még akkor is, ha belegondolva — mint most, írás közben is —, eltöprengve, e nemzet fiaként rábukkanok ennek a dolognak a mélyén rejtő tragédiára: hogy micsoda keserves kényszerűség, ha egy nemzet a forradalmak fellobbanó pillanatától eltekintve, csak költőit, íróit, az írás mestereit tarthatja alkalmasnak a maga szolgálatára, és nincs más rajtuk kívül.

De ebben a szükségben váltak mind naggyá írói is az elmúlt időkben. Ez a szolgálat vezette őket, s aki nagyobb tehetséggel, önfeláldozásban tette ezt, az került leginkább a nép szívébe. Közöttük is leghatalmasabb Petőfi Sándor volt. Nagy műveltségén, erkölcsi emelkedettségén, megalkuvást nem ismerő felelősségérzetén túl azért is, mert ő volt a legelső, aki egekig szárnyaló gondolatait, csillagokat ostromló indulatát a legegyszerűbb nép nyelvén tudta elmondani. S tudjuk mindannyian, hogy ez csak a legnagyobbaknak jut osztályrészül, ez a képesség csak öbennük munkál hiánytalanul. Csoda-e, ha rájuk találva ugyancsak a csillagos égitől lángol fel a nép öröme és rajongó szeretete, örök időkre magába fogadja őket, mint tette azt a gyermek-óriással, Petőfi Sándorral is.

Kazinczy Gábor: Lovas